

Januari 2019

VISION

Bättre behandling

Tandsköterskornas viktiga betydelse i offentlig tandvård

Tandsköterskor gör ett viktigt jobb i det tysta

Yrkesskickliga tandsköterskor är en förutsättning för att offentlig tandvård ska fungera väl och ges på jämlika villkor. När arbetsgivare inte kan rekrytera tandsköterskor haltar verksamheten. Alla i teamen behövs för att du ska få patientsäker tandvård och god service.

Att jobba som tandsköterska är i regel uppskattat. Tandsköterskor känner att de gör ett viktigt jobb som har stor betydelse i samhället. Men likt många kvinnodominerade yrken så är lönerna låga i förhållande till utbildningsnivå och arbetslivserfarenhet. Därför vill Vision att arbetsgivare i den offentliga tandvården gör riktade och långsiktiga lönesatsningar för tandsköterskor. Du som jobbar i tandvården måste ha en hållbar arbetsmiljö och närvarande chefer.

Idag är det brist på många kompetenser i tandvården, vilket sannolikt bidrar till ökade köer och sämre service till patienter på många håll i landet. Arbetsgivare måste ta kompetensbristen på allvar så att inte tandsköterskor lämnar yrket i förtid. Vision vill att tandvården ska fortsätta att vara en attraktiv arbetsplats. Många unga ska vilja jobba som tandsköterska i framtiden. Men då behöver statusen på tandsköterskeyrket öka. Tandsköterskan som du möter i behandlingsrummet är ett yrkesutbildat proffs. Arbetsgivare måste värdesätta den skickligheten mer och ta tillvara tandsköterskans kompetens.

Veronica Magnusson, förbundsordförande

Varför lyfta fram tandsköterskeyrket?

Vision organiserar anställda i offentlig tandvård, främst tandsköterskor¹ med olika typer av grund- och specialistutbildningar. I den här rapporten beskriver vi vilken central betydelse tandsköterskor har för en patientsäker tandvård med god service. Vision vill se förbättrade arbets- och lönevillkor i den offentliga tandvården. Kompetensbristen är redan skriande på många håll i landet. Moderna arbetsvillkor och en hållbar arbetsmiljö är en förutsättning för att vårdgivare ska kunna bedriva en högkvalitativ offentlig tandvård.

Vision vill

- ▶ att arbetsgivare i den offentliga tandvården gör långsiktiga lönesatsningar för tandsköterskor för att öka attraktiviteten i yrket
- ▶ att lönespridningen ökar så att tandsköterskors yrkeserfarenhet lönar sig mer
- ▶ att vårdgivare slår vakt om en hög kompetensnivå i tandsköterskeyrket, bland annat genom regelbundna granskningar av yrkes- och specialistutbildningar.

Tandköterskan har ett stort ansvar i tandvården

Tandköterskor har central betydelse i tandvården och arbetar både på egen hand och assisterande. Tandköterskor har en biträdande roll när tandläkare undersöker och behandlar genom att till exempel ställa fram arbetsmaterial, rengöra och sterilisera. Men det är samtidigt ett väldigt självständigt yrke. Tandköterskor har ofta delegerade tandläkaruppgifter och kan vara den som ger bedövning, tar röntgenbilder och gör tandavtryck eller tillfälliga fyllningar. Arbetssättet skiljer sig åt på olika mottagningar och beroende på tandköterskans erfarenhet och utbildning. Det finns stora möjligheter att överlåta arbetsuppgifter till erfarna och kunniga tandköterskor, vilket ofta görs i den dagliga verksamheten.

Ofta är barns och ungas första möte med tandvården det samma som att träffa en tandköterska. Tandköterskor gör också uppsökande besök bland äldre på särskilda boenden, ofta i samarbete med tandhygienister. Yrkesgruppen har ofta ansvar för förebyggande tandvård och tandhälsoinformation, vilket också är ett särskilt uppdrag för den offentliga tandvården. Ibland är arbetet uppsökande mot barnavårdscentraler, skolor och förskolor där tandköterskor informerar om munhygien och tandvård. Många tandköterskor arbetar också med journalföring, ekonomihantering, tidsbokning och att välkomna patienter i reception.

Tandköterskeyrket ställer stora krav på ett professionellt och serviceinriktat bemötande. Den som är tandvårdsrädd eller känner oro inför tandläkarbesöket får ofta stöd av en professionell tandköterska. Tandköterskor har ett ansvar som är helt avgörande för god vårdhygien, smittskydd och kvalitetssäkring i tandvården.

¹ Vision organiserar också andra yrkeskategorier i offentlig tandvård. Den här rapporten berör dock främst tandköterskeyrket inklusive specialinriktningar som till exempel ortodontiassistent och operationstandsköterska.

Låg lön i förhållande till utbildningsnivå

Tandsköterskor är i regel välutbildade. De flesta tandsköterskor har en eftergymnasial utbildning som är 1,5 år. Men de genomsnittliga månadslönerna speglar inte att det är en kvalificerad profession. Tandsköterskor har en medellön som är betydligt lägre än genomsnittet för personer med motsvarande utbildningsnivå. Tandsköterskor tjänar i genomsnitt 26 800 kronor i månaden för en heltidstjänst.² Bland alla personer som har en eftergymnasial utbildning kortare än tre år ligger medellönen på 34 700 kronor i månaden³.

Det är liten skillnad på löner i offentlig eller privat tandvård. Tandsköterskor i privata sektorn tjänar i genomsnitt 27 000 kronor i månaden medan motsvarande siffra för offentlig sektor ligger på 26 600 kronor i månaden för en heltidstjänst.

Lönespridningen är låg i tandsköterskeyrket och det finns små möjligheter till en god löneutveckling. Tandsköterskor med de högsta lönerna har fortfarande bara en genomsnittlig lön på 31 600 kronor. I offentlig sektor når de högsta lönerna bara upp till 30 500 kronor.⁴ Det är därmed troligt att tandsköterskor inte tjänar in sin utbildning trots ett helt arbetsliv i yrket.

Vem är tandsköterska?

Idag jobbar ungefär 10 000 personer som tandsköterskor i Sverige. Bara en procent av alla tandsköterskor är män. Tandsköterskor arbetar i arbetslag med tandläkare och tandhygienister och på både privata och offentliga tandvårds-kliniker. Utbildningen till tandsköterska sker inom yrkeshögskolan och är i regel tre terminer. Många tandsköterskor arbetar också inom sjukhus- eller specialisttandvård. Specialistutbildade tandsköterskor kan arbeta med tandreglering eller assistera vid tandkirurgiska operationer.

² SCB:s lönesök 2017. I SCB:s statistik för tandsköterska ingår också yrkesgrupperna käkkirurgitandsköterska, operationstandsköterska, ortodontitandsköterska, paradontologitandsköterska, profylaxtandsköterska, protektiktandsköterska, röntgentandsköterska, sjukhustandsköterska och övertandsköterska.

³ SCB:s lönestrukturstatistik 2014-2017

⁴ SCB:s lönestrukturstatistik 2014-2017 Tandsköterskor i den 90:e percentilen i privat respektive offentlig sektor.

Kompetensbrist ett allvarligt problem i tandvården

Det är brist på tandsköterskor i nästan alla regioner. Arbetsförmedlingens bedömning är att den bristen kommer bestå även på fem års sikt även om det ser olika ut lokalt. Medelåldern bland tandsköterskor är relativt hög och tandvårdsmottagningar kommer att behöva rekrytera fler inför de pensionsavgångar som väntar. Arbetsförmedlingen bedömer att antalet nyutexaminerade tandsköterskor heller inte kommer att räcka till, trots satsningar på fler utbildningsplatser.⁵

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) konstaterar också att det är svårt att rekrytera och behålla personal med rätt kompetens i vården och omsorgen. Svårigheterna att rekrytera anställda med god kompetens leder till bland annat felbehandlingar, långa väntetider och en ansträngd arbetssituation för anställda. Bristerna som IVO hittat i den nationella tillsynen av tandvården är allvarliga. Myndigheten konstaterar bland annat att karies och tandlossning inte diagnostiseras i tid och att patienter får tandvård som inte är förenlig med vetenskap och beprövad erfarenhet.⁶ Det är alltså brådskande och oerhört viktigt att satsa på en långsiktig kompetensförsörjning av tandvården i Sverige. Annars riskerar tandvården att bli alltmer ojämlig eller rentav riskabel för patienter.

I några regioner är bristen på utbildade så stor att tandvården bara kan ta emot barn, unga och akutpatienter. Det är också mycket svårt att få tag på utbildade tandhygienister och tandläkare. Bristen på tandsköterskor försämrar tandläkarnas arbetsmiljö och gör det svårt att bedriva en effektiv tandvård, menar till exempel Sveriges folktandvårdsförening.⁷ Svårigheten att rekrytera tandläkare har ibland lett till uppsägningar av tandsköterskor.⁸ I tandvården är det extremt tydligt att en bredd av kompetenser behövs i teamen runt patienterna. När det är brist på en yrkeskategori haltar hela verksamheten.

Närvarande chefer i tandvården

För att tandsköterskor ska kunna utöva sin profession fullt ut behövs närvarande chefer som har tid att leda verksamheten. Idag har många chefer ett otillräckligt administrativt stöd för att klara av sitt uppdrag och medarbetaransvar. På många håll i tandvården förutsätts chefer arbeta kliniskt samtidigt som de ska ansvara för medarbetare. Vision menar att arbetsgivare i den offentliga tandvården måste se chefskap som en profession i sig. För ett nära och utvecklat ledarskap krävs tydliga administrativa stödstrukturer för chefer. Ett proffsigt och medarbetarnära chefskap är en av förutsättningarna för att den offentliga tandvården ska vara en hälsosam och attraktiv arbetsplats.

⁵ Arbetsförmedlingens yrkeskompass/tandsköterska 2018-07-02

⁶ Vad har IVO sett 2017? De viktigaste iakttagelserna inom IVO:s tillsyn och tillståndsprovning för verksamhetsåret 2017.

⁷ Tandläkartidningen 2018-03-14 "Sköterskebrist försämrar tandläkarnas arbetsmiljö"

⁸ Tandläkartidningen 2018-05-09 "Tandläkarbrist orsakar varsel i Västerbotten"

Se kompetensen hos tandsköterskor

Tandskötersyrket är ett ansvarsfullt arbete som ställer stora krav på både formell kompetens, känsla för service och ett gott handlag med patienter. Den som besöker tandläkaren har rätt att förvänta sig att bli behandlad av välutbildade proffs med goda kunskaper i allt från vårdhygien till ett vänligt bemötande. Vision ser med oro på försök att snabbutbilda och ta enkla genvägar till att lösa kompetensbristen i tandvården. Vi tror att det är ett kortsiktigt sätt att försöka lösa rekryteringsproblem.

Att arbeta som tandsköterska är populärt och utbildningsplatserna är i regel enkla att fylla med sökande. Det är glädjande. Men arbetsgivare måste på olika sätt se till att nyutbildade tandsköterskor vill stanna och göra yrkeskarriär i tandvården. Arbetsmiljön måste vara hållbar så att den offentliga tandvården fortsätter att vara en attraktiv arbetsplats för nuvarande och framtida tandsköterskor. Vision vill se långsiktiga lönesatsningar och ökad lönespridning för tandsköterskor. Yrkeserfarenhet måste löna sig mer än idag. Tandsköterska kommer att fortsätta vara ett roligt och populärt arbete om arbetsgivare satsar på att utveckla yrket och arbetsvillkoren.

Tandvård i Sverige

Offentlig tandvård bedrivs i Sveriges samtliga 21 regioner på cirka 900 mottagningar. Vissa regioner har valt att bolagisera den offentliga tandvården. Privat tandvård bedrivs av 2000 vårdgivare på cirka 3500 mottagningar.

Mätt under ett år besöker cirka 57 procent av den vuxna befolkningen tandvården, vilket kan jämföras med att 55 procent har haft kontakt med sjukvården. Att många har regelbunden kontakt med tandvården har drastiskt förbättrat befolkningens tandhälsa i Sverige. I slutet av femtiotalet hade nära 100 procent av befolkningen karies. Idag är cirka 70 procent av alla barn och unga kariesfria och vuxna svenskars tandhälsa rankas bland den högsta i internationella jämförelser.

Källa: SOU 2015:76 Ett tandvårdsstöd för alla. Fler och starkare patienter.

**Kontakt vid frågor
om rapporten** **Patricia Widergren**
Strateg
patricia.widergren@vision.se
08 789 64 84

Presskontakter **Maria Martinsson**
Pressekreterare
maria.martinsson@vision.se
070 655 50 48

Visions medlemmar leder, utvecklar och administrerar välfärden och jobbar i kommuner, landsting, regioner, privata företag eller kyrkan. Många är också studenter med siktet inställt på arbete inom välfärden. Våra medlemmar finns inom tusentals olika yrken och bildar tillsammans ett värdefullt nätverk. Vi är partipolitiskt obundna och ingår i TCO.